

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Wespendief (*Pernis apivorus*) (A072)

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1991). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De wespendief is een onopvallende, slanke roofvogel die in bossen broedt. Zijn voedsel bestaat voor een groot deel uit insecten: larven en poppen van in groepen levende wespensoorten. De vogel 'steelt' de insectenkroost door de wespennesten uit te graven. De Nederlandse broedpopulatie overwintert in Afrika, ten zuiden van de Sahara.

Relatief belang binnen Europa: De wespendief broedt door heel Europa en in West-Siberië, tot op ca. 90° Oosterlengte. De soort kent een ruime verspreiding binnen Europa, met laagste dichtheden in het uiterste zuiden en noorden. De Europese populatie (36.000-52.000 paren in EU-landen, hiervan 1% in Nederland) was stabiel over de periode 1970-1990 en is aangemerkt als niet-bedreigd.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De wespendief is overwegend een bosbewoner, met een voorkeur voor minstens 250 ha grote en minstens 40 jaar oude bossen op zandgrond. De vogel lijkt enige afwisseling met andere gebieden op prijs te stellen. Dat kunnen vennen zijn, stukken heide, beekdalen, natte bosdelen of extensief onderhouden graslanden. De soort ontbreekt in uitgestrekte agrarische gebieden en vermijdt over het algemeen harde kleibodems. De wespendief broedt zowel in naaldbossen als in opgaande loofbossen met een rijke ondergroei, maar vermijdt jonge bossen en te sterk versnipperde bossen. Zijn nest bouwt de vogel bij voorkeur in een spar. De minimale grootte van zijn gebied van activiteiten rond het nest bedraagt ongeveer 1.400 ha. De factoren die van invloed zijn op het voorkomen van wespendieven zijn niet goed bekend. De soort lijkt in Drenthe last te ondervinden van haviken die zowel volwassen als jonge wespendieven verschalken. Het broedseizoen duurt van half mei tot eind augustus en bosbouwactiviteiten zoals dunnen en houtoogst kunnen dan verstorend werken. Het nest is zeer lastig te vinden. Ontbossing van Afrikaanse overwinteringsgebieden vormt wellicht mede, en in toenemende mate, een probleem.

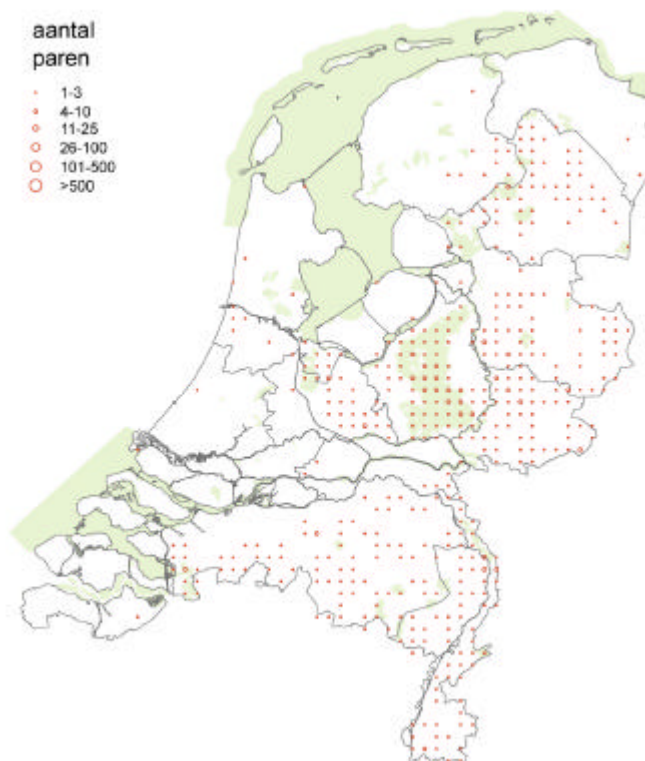
Voedsel: Wespen vormen het hoofdvoedsel van deze soort. Omdat de wespennesten worden uitgegraven, is de soort afhankelijk van redelijk zachte bodems. Het menu omvat behalve wespen ook o.a. amfibieën, reptielen, sprinkhanen en (jonge) kleine vogels. De wespendief zoekt zijn voedsel in de regel op afstanden van 1-3 km en maximaal op 7 km van het nest. In jaren met een zeer beperkt voedselaanbod kan een aanzienlijk deel van de populatie (de helft is normaal) niet aan broeden toekomen.

Rust: In vergelijking met andere roofvogels is de wespendief minder gevoelig voor verstoring: de soort vertoont een matige verstoringgevoeligheid (verstoring bij minder dan 100 m afstand). In zijn leefgebied is de soort ook in matige mate gevoelig voor verstoring (de vogel leeft in min of meer besloten gebieden). Het is onbekend of verstoringen effecten hebben op populaties van de wespendief. Andere in het bos broedende roofvogels zoals sperwer en havik lijken echter weinig effect te ondervinden van verstoring. Vooral de 'landrecreatie' zoals wandelen en fietsen kan de rust van de wespendief verstoren.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de wespandief tenminste 20 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal tenminste 20 sleutelpopulaties vereist (> 400 paren).

4. Huidig voorkomen

Het verspreidingsgebied van de soort valt samen met de verspreiding van bosrijke gebieden op de hoge zandgronden. De Veluwe huisvest een fors deel van de wespandiefpopulatie. In de bossen van Flevoland, Noord-Brabant en de kuststreek komt de wespandief relatief weinig voor. Dat kan, behalve aan de geringe leeftijd van het bos, aan voedselgebrek liggen. De natuurlijke verspreiding betreft voornamelijk de hogere zandgronden en verder, met kleine aantallen, de duinen.

Verspreidingskaart wespandief

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Eind vorige eeuw, na 1990, is een lichte maar gestage afname van de wespandief geconstateerd in delen van Drenthe. Over de trends van de vogel elders in het land, met uitzondering van de Zuidwest-Veluwe, is zijn onvoldoende gegevens beschikbaar. De soort is echter tussen 1970 en 1990 (mogelijk al vanaf 1960?) eerst sterk toegenomen, althans in Drenthe, Noord-Brabant en wellicht ook elders. Op de Veluwe is dit vermoedelijk niet gebeurd, of in veel mindere mate.

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de wespandief laat sinds 1981 een schommelend verloop zien. Daarbij is een trendclassificatie onzeker.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

In vergelijking met 1973-77 is het verspreidingsgebied van de wespandief volgens de inventarisatieresultaten toegenomen met 76%. Vermoedelijk is daarbij echter een overschatting aan de orde door toenemende aandacht voor deze moeilijk te inventariseren soort. In totaal is vastgesteld dat de soort aanwezig is in 429 atlasblokken, verdwenen uit ongeveer 44 atlasblokken

en verschenen in 189. Desondanks staat vast dat de wespendif zich heeft uitgebreid na de toename van het bosareaal tussen 1900-1950. Vanaf 1950 tot 1990 heeft de soort zich uitgebreid door de toenemende ouderdom en diversiteit van de bossen.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig.

De populatieomvang is groter dan de gunstige referentie. De populatie van de wespendif is na een aanvankelijke toename in de vorige eeuw vermoedelijk stabiel of mogelijk licht afnemend. Intensieve studies tonen stabiele tot afnemende (Drenthe) deelpopulaties aan. De Nederlandse broedpopulatie, welke gemiddeld in de periode 1979-1983 450 paren telde, bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 580 paren.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig.

De factoren die van invloed zijn op het voorkomen van wespendifen zijn niet goed bekend. Bosbouwactiviteiten in het broedseizoen, regionale (in Drenthe) intensieve predatie door haviken, en ontbossing van Afrikaanse overwinteringsgebieden vormen mogelijke bedreigingen.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig.

De veranderingen die plaatsvinden in het beheer van het Nederlandse bos bieden gunstige perspectieven voor de wespendif. Bedoeld is hier de overgang van productiebos naar gevarieerder bos en de toenemende ouderdom van het bos, al kunnen de zomervellingen nog voor onrust bij de broedplaats zorgen. Met het oog op het veranderde bosbeheer is een populatiegroei te verwachten. Intensieve predatie door haviken (en in de toekomst mogelijk lokaal door oehoes?) op jonge en oude vogels zal bij deze langzaam reproducerende soort daar echter een rem op zetten. De snelle ontbossing van de Afrikaanse overwinteringsgebieden kan daarnaast een grote negatieve invloed gaan uitoefenen, indien wespendifen zich daar niet weten aan te passen aan de nieuwe landschappen (zulke aanpassingen lijken niet waarschijnlijk).

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 400 paren (20 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren).

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Voor behoud van de broedvogelpopulatie van de wespendif zijn ten minste 20 sleutelpopulaties nodig die ieder uit tenminste 20 paren bestaan (> 400 paren). Voldoende geschikt leefgebied voor deze streefpopulatie zou moeten worden behouden, met rust in de broedgebieden en weinig risico voor predatie. Populatiegroei kan plaatsvinden door veranderd bosbeheer in Nederland en als de soort zich weet aan te passen aan veranderd landschap in de winterkwartieren.

Oordeel: gunstig.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig
Eindoordeel	gunstig	gunstig

6. Bronnen

- Bijlsma, R.G. 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma, R.G. 2002. Life-history traits of Honey Buzzards (*Pernis apivorus*) in Africa. Die Vogelwarte 41: 240-248.
- Manen, W. van, 2001. Gebruik van Zuid-Flevolandse bossen door Wespddieven *Pernis apivorus* van de Veluwe. De Takkeling 9: 193-196.